

УДК 371.3:811.162.2:303.64

Омельчук С.

Херсонський державний університет, Херсон, Україна

**НАУКОМЕТРИКА ТВОРЧОГО ДОРОБКУ МАРІЇ ПЕНТИЛЮК
У ЦАРИНІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ
(на матеріалі часопису "Українська мова і література в школі"
та пошукової системи Google Scholar)**

DOI: 10.14308/ite000571

У статті здійснено кількісно-якісний аналіз покликань на праці професора Марії Пентилюк у статтях, надрукованих протягом 2013–2015 рр. у науково-методичному часописі "Українська мова і література в школі", який входить до Переліку наукових фахових видань України, та в пошуковій системі Google Scholar, що індексує повний текст публікацій учених і покликання на них в іншій академічній літературі. З'ясовано індекси цитування праць ученої, а також визначено публікації Марії Пентилюк, які мають найбільшу кількість покликань/цитувань у часописі "Українська мова і література в школі" та в Google Scholar.

Ключові слова: наукометрія, наукометрична база, індекс цитування, пошукова система Google Scholar, бібліометричний профіль, Марія Пентилюк.

Застосування сучасних методів об'єктивного оцінювання діяльності вчених набуває особливого значення для української науки. З огляду на це одним із найпоширеніших наукометричних показників є індекс цитування (Science Citation Index) – прийнятий у науковому світі показник значущості праць ученого як числове значення покликань на його публікації в реферованих наукових періодичних виданнях. Цей індекс у наукометриці (напрямі досліджень, що вивчає когнітивні комунікації в науці за частотою цитувань наукових робіт та їхніх авторів) кваліфікують як своєрідний показник успішності професійної діяльності науковця, його публікаційної активності й цитування. Йдеться насамперед про репрезентування праць ученого у світовій системі наукових комунікацій, зокрема у вітчизняних і закордонних індексованих профільних виданнях. Хоча сліпе копіювання західних схем оцінювання науковців, на погляд академіка Б. Мокіна, може стати чинником перенесення у вітчизняний науковий простір тих кризових явищ, які сьогодні набули масовості в західному науковому просторі [3]. Приміром, представники Міжнародної математичної спілки (IMU), Міжнародної ради промислової і прикладної математики (IGIAM) та Інституту математичної статистики (IMS) Р. Адлер, Дж. Евінг, П. Тейлор переконливо доводять, що використання метрик, які ґрунтуються винятково на цитуванні, замінює один вид оцінювання іншим. Учені вважають: "Замість суб'єктивного експертного оцінювання, ми маємо суб'єктивну інтерпретацію сутності цитування" [1, с. 10].

До наймасштабніших міжнародних наукометричних баз, що здійснюють кількісне оцінювання наукових досліджень ученого, належать: 1) *Scopus*, яка почала функціонувати в 2004 р., охоплює близько 19 тис. періодичних видань, з яких станом на грудень 2015 р. 61 українське видання, що презентують економічні, юридичні, природничо-математичні, технічні, медичні галузі знань; 2) *Web of Science (WoS)*, яка обробляє понад 10 тис. періодичних видань з різних країн світу, зокрема й 17 видань України станом на червень

2015 р. Складником останньої наукометричної бази є *Emerging Sources Citation Index (ESCI)*, що індексує 28 українських наукових журналів.

До міжнародних наукометричних онлайн-баз належить *Index Copernicus* – створена в Польщі в 1999 р. база наукових публікацій, що охоплює анотації розміщених наукових публікацій, індексування журналів і наукових публікацій, ранжування й реферування журналів. Також *Index Copernicus* є платформою для наукової співпраці та виконання спільних наукових проектів.

Індексує наукове цитування і розроблений у 2005 р. *Російський індекс наукового цитування (РИНЦ)*, який відкриває доступ до всіх наукометричних показників для користувачів країн СНД і в якій знаходиться близько 300 українських журналів.

До того ж функціують і спеціалізовані бази інформації для окремих галузей науки. Зокрема, *Astrophysics* (астрофізика), *PubMed* (медицина), *Mathematics* (математика), *Chemical Abstracts* (хімія), *Springer* (медицина й технічні науки), *Agris* (агрономічні науки), *GeoRef* (географія, геологія) належать до наукометричних баз, обмежених науковими напрямками. Крім цього, існують й індекси наукового цитування, сформовані за національним принципом – *Korean Science Citation Index* (Корея), *Chinese science citation database* (Китай), *Indian Citation Index* (Індія) тощо.

Уможливує відстежувати наукове цитування й розраховувати статистичні показники *h-індексу* та *i10-індексу* запущений у 2004 р. *Google Scholar (Google Академія)*, що має повністю відкритий доступ, на відміну від *Web of Science* та *Scopus*.

Водночас жодне фахове видання, у яких публікують результати наукових досліджень у царині української лінгводидактики (усеукраїнські журнали "Дивослово", "Українська мова і література в школі", "Українська мова і література в сучасній школі"; збірники наукових праць та наукові вісники вищих навчальних закладів), не представлено на наукометричних платформах. Проте, це не означає, що провідні вчені-лінгводидакти за нульового індексу цитування (наприклад, у міжнародних наукометричних базах *Web of Science* і *Scopus*) мають менший рейтинг своїх праць за тих, хто має публікацію (публікації) у вітчизняних чи закордонних індексованих періодичних виданнях. У цьому аспекті з урахуванням світових тенденцій та реалій функціонування вітчизняного науково-інформаційного простору перспективним напрямом, на думку Л. Костенка, є вдосконалення наукометричного апарату порталу "Наукова періодика України", що передбачає конвергенцію двох основних підходів: формування українського індексу цитування та формування індексу використання публікацій на основі статистичного аналізу log-файла порталу наукової періодики [2, с. 31].

З огляду на те, що індексовані професійні профільні видання в царині лінгводидактики відсутні у світовій системі наукової комунікації, ми поставили за мету здійснити кількісно-якісний аналіз зроблених покликань на Марію Пентилюк у статтях, надрукованих за останні три роки в науково-методичному часописі "Українська мова і література в школі", що входить до Переліку наукових фахових видань України, у якому публікують результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук із лінгводидактики, та в пошуковій системі *Google Scholar*, що індексує повний текст публікацій ученої та покликання на них в іншій академічній літературі.

Марія Пентилюк – відомий в Україні вчений-методист, доктор педагогічних наук, професор, голова спеціалізованої вченої ради в Херсонському державному університеті із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова), відмінник освіти України, почесний професор ХДУ, заслужений діяч науки і техніки України. Як автор концепцій, навчальних програм, словників-довідників з української лінгводидактики, численних монографій, підручників і посібників для загальноосвітніх навчальних закладів, педагогічних училищ, вищої школи, абітурієнтів тощо Марія Пентилюк запропонувала власне бачення й авторське тлумачення цілої низки лінгвометодичних понять, явищ та

закономірностей. За керівництва вченої захищено 5 докторських і 23 кандидатські дисертації з актуальних питань вітчизняної шкільної і вишівської лінгводидактики.

Джерельною базою нашого дослідження слугувало 55 статей науковців (докторів, кандидатів, викладачів, здобувачів наукових ступенів тощо), розміщених у трьох рубриках часопису: "Методика мови", "Мова і література в закладах нового типу та ВНЗ", "Наука – школі". Фактичний матеріал ми проаналізували з погляду наявності: а) покликань на Марію Пентилюк в аспекті досліджуваної проблеми автора; б) покликань на публікації Марії Пентилюк, у яких започатковано розв'язання проблеми, досліджуваної автором статті; в) безпосереднього й опосередкованого цитування.

Різні види покликань на Марію Пентилюк і цитувань її праць виявлено в:

- 22-х наукових і науково-методичних студій докторів наук, зокрема Н. Голуб, О. Горошкіної, І. Дроздової, І. Кучеренко, О. Кучерук, С. Омельчука, О. Семенов, В. Сидоренко, І. Хом'яка;
- 29-х статтях кандидатів наук (Т. Бабійчук, Т. Гнаткович, Г. Дідук-Ступ'як, С. Дубовик, С. Єрмоленко, О. Кулик, Т. Маркотенко, В. Нищети, В. Новосолової, Л. Овсієнко, Т. Окуневич, В. Підгурської, С. Цінько, Л. Шевчук, Г. Шелехової, О. Шуневич, Н. Янко, А. Ярмолюк);
- п'ятьох розвідках здобувачів наукових ступенів (Л. Галаєвської, О. Корчової, Л. Кузьміної, Л. Кушнірової, Л. Мелешко).

Як бачимо, авторами понад 90 % статей, у яких наявне покликання на Марію Пентилюк або цитування її праць, є доктори й кандидати наук. Кількісні показники за видами покликань і цитування та за роками видання часопису "Українська мова і література в школі" представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Кількісна характеристика покликань на Марію Пентилюк у статтях часопису "Українська мова і література в школі"

Рік видання	К-ть статей	Покликання на М. Пентилюк в аспекті досліджуваної проблеми автора	Покликання на публікації М. Пентилюк, у яких започатковано розв'язання проблеми, досліджуваної автором статті	Цитування праць М. Пентилюк	
				безпосереднє	опосередковане
2013	19	25	9	4	10
2014	26	35	10	9	8
2015	11	11	9	3	-
Усього	56	71	28	16	18

Про діапазон наукових напрацювань Марії Пентилюк у царині вітчизняної лінгводидактики свідчать численні покликання на вчену в аспекті досліджуваних проблем авторами статей. Зокрема, якісний аналіз покликань дає підстави узагальнити коло наукових інтересів Марії Пентилюк, на які опираються автори статей часопису "Українська мова й література в школі" за останні три роки:

- концептуальні засади (теоретико-методологічні питання) української лінгводидактики (О. Горошкіна [2015. № 3. С. 17]⁴; С. Єрмоленко [2015. № 2.

⁴ У квадратних дужках зазначено часткові вихідні дані статті, опублікованої в часописі

- С. 39]; І. Кучеренко [2014. № 2. С. 14; 2014. № 5. С. 11]; О. Кучерук [2013. № 6. С. 20]; В. Сидоренко [2014. № 7. С. 20; 2015. № 1. С. 7]; І. Хом'як [2015. № 4. С. 18]);
- питання розвитку мовної особистості (С. Дубовик [2014. № 5. С. 441]; О. Семенов [2014. № 2. С. 45; 2015. № 2. С. 46]; В. Сидоренко [2015. № 1. С. 7]; О. Шуневич [2014. № 4. С. 51; 2014. № 8. С. 16]);
  - реалізація підходів до навчання української мови на різних освітніх рівнях (Л. Овсієнко [2013. № 2. С. 27]; О. Корчова [2013. № 5. С. 65]; С. Омельчук [2013. № 2. С. 2]; Н. Янко [2014. № 4. С. 7]);
  - добір оптимальних методів і прийомів навчання, функціонування й удосконалення їх (Наталя Голуб [2014. № 7. С. 42]; О. Горошкіна [2013. № 3. С. 7]; О. Кулик [2013. № 2. С. 8]; О. Кучерук [2013. № 2. С. 11]; Л. Мелешко [2014. № 6. С. 17]; В. Сидоренко [2014. № 7. С. 23]; І. Хом'як [2014. № 2. С. 8]);
  - компетентнісне навчання (Ніна Голуб [2014. № 7. С. 2]; Л. Кузьміна [2013. № 4. С. 39]; І. Кучеренко [2014. № 2. С. 13]; В. Ницета [2013. № 7. С. 13]; Л. Овсієнко [2013. № 2. С. 27–28; 2014. № 3. С. 42]);
  - загальні питання сучасного уроку української мови, його теоретико-практичні засади, класифікація уроків (І. Кучеренко [2013. № 7. С. 7–8; 2014. № 2. С. 14–15, 18; 2014. № 5. С. 13]; О. Кучерук [2014. № 5. С. 6]; Л. Кушнірова [2015. № 1. С. 4]; С. Омельчук [2013. № 1. С. 2]; А. Ярмолюк [2013. № 1. С. 19]);
  - обґрунтування змісту, форм і прийомів роботи з формування мовленнєво-комунікативних умінь (Г. Дідук-Ступ'як [2013. № 8. С. 7]; Г. Шелехова, С. Цінько [2014. № 3. С. 15]; А. Ярмолюк [2013. № 1. С. 16; 2015. № 3. С. 22]);
  - питання стилістики й культури мовлення (Т. Бабійчук [2014. № 4. С. 46–47]; О. Горошкіна [2015. № 3. С. 16]; В. Сидоренко [2015. № 4. С. 42]; Н. Янко [2014. № 4. С. 7]);
  - особливості навчання близькоспоріднених мов (Т. Маркотенко [2013. № 5. С. 5]; О. Семенов [2015. № 2. С. 47]);
  - методика роботи з текстом (І. Дроздова [2013. № 4. С. 42]; Л. Шевчук [2014. № 6. С. 38]; А. Ярмолюк [2014. № 7. С. 7; 2014. № 8. С. 2]);
  - соціокультурний розвиток українськомовної особистості (О. Кучерук [2014. № 2. С. 2]);
  - дослідження лінгводидактичної спадщини О. Біляєва (О. Горошкіна [2015. № 3. С. 15]).

До того ж автори статей робили покликання на принципи навчання, виділені Марією Пентилюк (Наталя Голуб [2014. № 7. С. 44]; Л. Кузьміна [2013. № 4. С. 39]; А. Ярмолюк [2013. № 1. С. 17]); класифікацію методів навчання, запропоновану Марією Пентилюк (А. Ярмолюк [2013. № 1. С. 17]); класифікацію вправ, представлену вченою (Т. Гнаткович [2014. № 1. С. 14]); класифікацію стилістичних помилок, виокремлених Марією Пентилюк (В. Підгурська [2013. № 3. С. 39]).

У статтях, надрукованих у часописі "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 рр., цитуванню підлягали підручники, посібники, словники, концепції, програми, написані Марією Пентилюк одноосібно й у співавторстві, а також статті її (табл. 2).

Таблиця 2.

*Кількісна характеристика покликань на праці
Марії Пентилюк у статтях часопису "Українська мова
і література в школі" залежно від виду їх*

Рік видання	Кількість покликань на					
	підручники	посібники	словники	концепції	програми	статті
2013	2	2	5	3	1	6
2014	7	13	1	-	-	5
2015	3	4	3	-	-	2
Усього	12	19	9	3	1	13

Найбільшу кількість покликань має підручник "Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах" (за редакцією Марії Пентилюк): з-поміж 55 проаналізованих статей, надрукованих у часописі "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 рр., у 12-х – міститься покликання на нього. Водночас у статтях цього часопису натрапляємо на покликання й на шкільні підручники, автором і співавтором яких є Марія Пентилюк, зокрема на підручник для гімназій гуманітарного профілю "Культура мови і стилістика" (двоє покликань), підручник для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою "Рідна мова. 6 клас" (одне покликання).

Із шести навчальних посібників Марії Пентилюк, написаних одноосібно й у співавторстві, на які покликалися автори у своїх наукових студіях, найбільше покликань (12 із 20) має посібник "Сучасний урок української мови" (табл. 3).

Таблиця 3.

*Кількісний аналіз покликань у статтях часопису "Українська мова і література в школі"
за 2013–2015 роки на посібники, автором і співавтором
яких є Марія Пентилюк*

Назва посібника	Співавтори	Рік видання	К-ть покликань
Методика вивчення української мови в школі	О. Біляєв, В. Мельничайко, Г. Передрій, Л. Рожило	1987	1
Методика навчання української мови у таблицях і схемах	Т. Окуневич	2006	2
Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах	З. Бакум, І. Гайдаєнко, О. Горошкіна, Н. Дика, С. Караман, О. Караман, А. Нікітіна, Т. Окуневич	2003	1
Робота з стилістики в 4-6 класах	–	1984	2
Сучасний урок української мови	Т. Окуневич	2007	12
Удосконалення змісту і методів навчання української мови	В. Мельничайко, Л. Рожило	1982	2
Усього покликань на посібники			20

У дев'ятох статтях часопису "Українська мова і література в школі" зроблено покликання на "Словник-довідник з української лінгводидактики", пов'язані з наведенням тлумачення певного лінгводидактичного терміна, наприклад: "учитель-словесник" (В. Сидоренко [2015. № 4. С. 39]), "методи навчання" (І. Хом'як [2014. № 2. С. 9]), "засоби навчання" (І. Хом'як [2013. № 5. С. 38]), "аспекти навчання мови" (С. Омельчук [2013. № 2. С. 3]), "морфологічні вміння" (С. Омельчук [2015. № 4. С. 22]) тощо.

Із 23 праць Марія Пентилюк у своєму доробкові має три, які в статтях часопису "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 рр. процитовано або на які зроблено покликання не менше трьох разів: підручник "Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах" має 15 покликань/цитувань; посібник "Сучасний урок української мови" – 12 покликань/цитувань; "Словник-довідник з української лінгводидактики" – 9 покликань/цитувань. На решта 20 праць зроблено покликання або процитовано менше трьох разів (табл. 4).

Таблиця 4.

Ранжування праць Марії Пентилюк, на які покликаються автори статей часопису "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 роки

Назва праці	Вид видання	Співавтори	К-ть покликань
1	2	3	4
Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах	навчальний посібник	С. Караман, О. Караман, О. Горошкіна, З. Бакум, М. Барахтян, І. Гайдаєнко, А. Галетова, Т. Коршун, А. Нікітіна, Т. Окуневич, О. Решетилова	15
Сучасний урок української мови	навчальний посібник	Т. Окуневич	12
Словник-довідник з української лінгводидактики	навчальний посібник	О. Горошкіна, Н. Єсаулова, О. Лук'янченко, Н. Мордовцева, А. Нікітіна, Л. Попова	9
Методика навчання української мови у таблицях і схемах	навчальний посібник	Т. Окуневич	2
Культура мови і стилістика	підручник	–	2
Робота з стилістики в 4-6 класах	навчальний посібник	–	2
Удосконалення змісту і методів навчання української мови	навчальний посібник	В. Мельничайко, Л. Рожило	2
Сучасні підходи до типології уроків	стаття	–	2
Мовленнєві помилки та принципи їх класифікації	стаття	–	2
Методика вивчення української мови в школі	посібник	О. Біляєв, В. Мельничайко, Г. Передрій, Л. Рожило	1
Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах	навчальний посібник	З. Бакум, І. Гайдаєнко, О. Горошкіна, Н. Дика, С. Караман, О. Караман, А. Нікітіна, Т. Окуневич	1
Українська мова: підруч. для 6 кл. загальноосвіт. навч. закл.	підручник	І. Гайдаєнко, А. Ляшкевич, С. Омельчук	1
Українська мова. 10–11 класи: програма для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів (з українською мовою навчання): рівень стандарту	навчальна програма	А. Нікітіна, О. Горошкіна	1

1	2	3	4
Концепція когнітивної методики навчання української мови	концепція	А. Нікітіна, О. Горошкіна	1
Концепція навчання української мови в системі профільної освіти	концепція	А. Нікітіна, О. Горошкіна	1
Професійна підготовка студентів-філологів	стаття	–	1
Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови	стаття	А. Нікітіна, О. Горошкіна	1
Розвиток української лінгводидактики в контексті Державного стандарту базової і повної освіти в Україні	стаття	–	1
Концептуальні засади навчання рідної мови	стаття	–	1
Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті	стаття	–	1
Роль лінгвістики тексту у фаховій підготовці майбутнього вчителя-філолога: психолінгвістичний і культуромовний аспекти	стаття	–	1
Культура діалогу як основа формування мовної особистості	стаття	–	1
Особливості навчання української мови в російськомовному середовищі	стаття	–	1
<i>Усього праць Марії Пентилюк, на які здійснено покликання або які процитовано</i>			23
<i>Усього покликань на праці Марії Пентилюк або цитувань їх</i>			62
<i>h-індекс (індекс Гірша)</i>			3
<i>i10-індекс</i>			2

Відповідно до даних таблиці 4 Марія Пентилюк має *h-індекс (індекс Гірша)*, який дорівнює 3, тобто три публікації вченої мають принаймні три й більше бібліографічних покликань/цитувань у часописі "Українська мова і література в школі" за останні три роки. Цей наукометричний показник, запропонований в 2005 р. американським фізиком Хорхе Гіршем для оцінювання результативності наукової діяльності вчених як альтернативу імпаکت-фактору, ми визначили за формулою:

$$P_h = \{p \in P : \text{cites}(p) \geq h\}.$$

де $\text{cites}(p)$ – кількість покликань/цитувань на працю p ;

P – множина праць науковця;

P_h – підмножина P .

Отже, *h-індекс (індекс Гірша)* дорівнює найбільшому h , для якого

$$h \geq \text{card}(P_h) \text{ (табл. 5).}$$

Визначення індексу гірша за працями Марії Пентилюк,
на які покликаються автори статей часопису "Українська мова і література в школі"
за 2013–2015 роки

Назва праці	Ранг / кількість покликань
Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах	1 < 15
Сучасний урок української мови	2 < 12
Словник-довідник з української лінгводидактики	3 < 9
Методика навчання української мови у таблицях і схемах	4 > 2
...	5 > 2 або 1

Тобто науковець має індекс h , якщо h з його P_h робіт мають кількість цитувань більшу або дорівнює h кожна, а інші роботи мають кількість цитувань меншу ніж h кожна [4].

До того ж, як один із атрибутів ранжування авторів, використовують *i10-індекс*, показник, запропонований компанією Google у 2011 р. Цей наукометричний показник праць Марії Пентилюк, які процитовано або на які покликаються автори статей у часописі "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 рр., дорівнює 2 – кількості праць науковця, що мають не менше 10 покликань/цитувань кожна.

Створивши бібліометричний профіль Марії Пентилюк у системі *Google Scholar* – пошуковій системі, що індексує повний текст публікацій ученої та покликання на них в іншій академічній літературі (див. https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&view_op=search_authors&mauthors=пентилюк), констатуємо, що h -індекс дорівнює 13, а $i10$ -індекс – 17, тобто 13 праць Марії Пентилюк, наявних у мережі Інтернет, мають від 123 до 14 бібліографічних покликань/цитувань у наукових студіях інших авторів, доступних у всемережі, а 17 праць – більше 10 покликань/цитувань кожна (рис. 1).

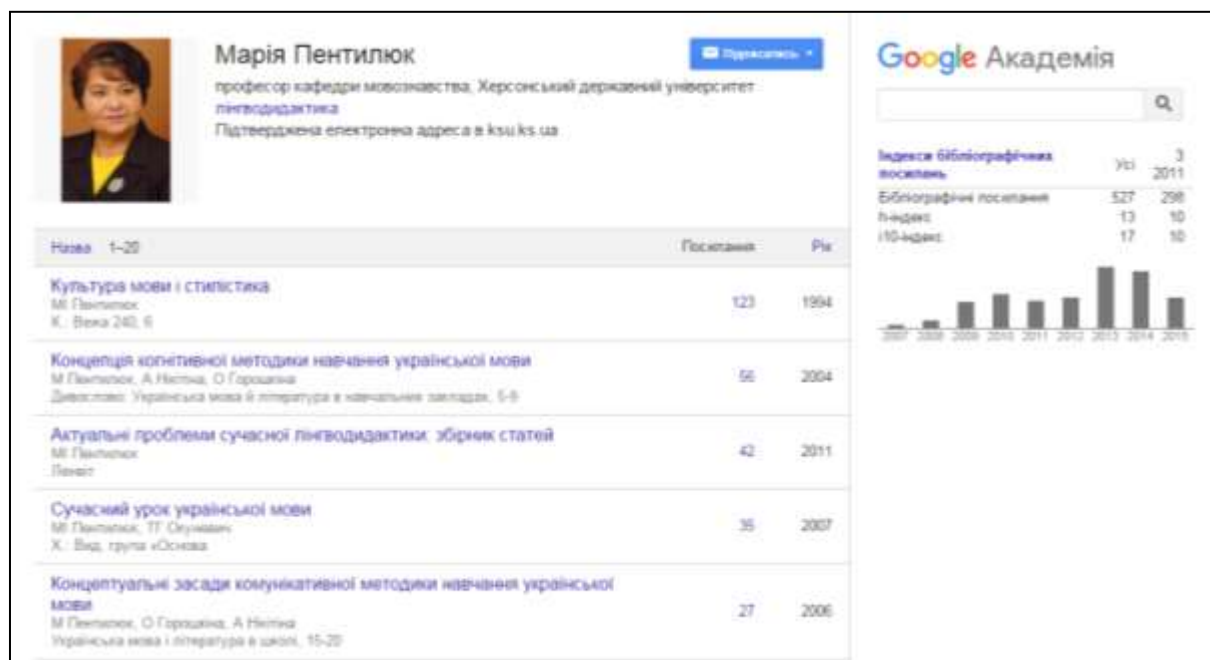

Рис. 1. Бібліометричний профіль Марії Пентилюк у Google Scholar.

Як бачимо, сервіс *Google Scholar* дає змогу вченим оприлюднювати результати своїх інтелектуальних напрацювань у вигляді так званих бібліометричних портретів, де представлено: 1) посаду й місце роботи науковця; 2) сферу його наукової діяльності; 3) упорядкований список публікацій із зазначенням року видання й кількості покликань на них; 4) індекси бібліографічних покликань (загальна кількість покликань, *h-індекс* й *i10-індекс*); 5) діаграму цитувань за роками тощо. Загалом бібліометричний профіль можна вважати візитівкою науковця в усережжі.

З-поміж 13 587 науковців (станом на лютий 2016 р), які створили бібліометричні профілі в системі *Google Scholar*, є і вчені-лінгводидакти Н. Гавриш, О. Глазова, Н. Дика, Т. Донченко, С. Караман, О. Кучерук, С. Омельчук, В. Стативка (табл. 6); учені-методисти з української й зарубіжної літератури Л. Базиль, О. Ісаєва, Ю. Ковбасенко; учені-дидакти І. Бех, Г. Єльнікова, Л. Калініна, А. Капська, В. Лозова, О. Ляшенко, О. Савченко, О. Семенов, О. С. Сисоєва, О. Співаковський та ін.; учені-мовознавці С. Дорошенко, Ж. Колоїз, Л. Лисиченко, Л. Мацько, О. Селіванова, П. Селігей, С. Шевчук та ін. Також на сайті "Бібліометрика української науки" (http://nbuviar.gov.ua/bpnu/index.php?page_sites=poisk) можна знайти й бібліометричні профілі відомих усьому світові вчених, зокрема академіків В. Вернадського, М. Боголюбова, В. Глушкова, бібліометричні портрети яких створювали їхні учні й послідовники.

Таблиця 6.

*Індекси бібліографічних покликань на праці
Вчених-лінгводидактів, що мають профілі
В google scholar*

Ранг	Прізвище й ініціал імені вченого	Загальна кількість покликань на праці вченого	h-індекс	i10-індекс
1	Пентилюк М.	527	13	17
2	Гавриш Н.	450	12	12
3	Донченко Т.	98	6	2
4	Омельчук С.	48	5	1
5	Караман С.	96	4	2
	Кучерук О.	50	4	2
6	Глазова О.	33	4	1
7	Дика Н.	6	2	0

Узагальнивши статистичні показники таблиці 6, констатуємо, що із 8-х зареєстрованих у *Google Scholar* учених у царині теорії та методики навчання української мови (6-х докторів наук і 2-х кандидатів наук), професор Марія Пентилюк має найбільшу кількість покликань (527), найвищий *h-індекс* (= 13) та *i10-індекс* (= 17) і відповідно в рейтингу вчених-лінгводидактів посідає першу позицію.

Зазначимо, що відповідно до пошукової системи *Google Scholar* *i10-індекс* мають 17 праць Марії Пентилюк, такі як:

1. Підручник "Культура мови і стилістика" (123 з 527*).
2. Концепція когнітивної методики навчання української мови (56 із 527).
3. Збірник статей "Актуальні проблеми сучасної лінгводидактики" (42 з 527).
4. Навчальний посібник "Сучасний урок української мови" (35 із 527).

* У дужках перша цифра вказує на кількість цитувань конкретної праці Марії Пентилюк, друга цифра – на загальну кількість цитувань праць ученої в пошуковій системі *Google Scholar*.

5. Стаття "Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови" (27 із 527).
6. Стаття "Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови" (25 із 527).
7. Підручник "Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах" (21 із 527).
8. Стаття "Особливості технології уроку мови" (17 із 527).
9. Стаття "Компетентнісний підхід до формування мовної особистості в євроінтеграційному контексті" (16 із 527).
10. Навчальний посібник "Робота з стилістики в 4-6 класах" (16 із 527).
11. Навчальний посібник "Удосконалення змісту і методів навчання української мови" (15 із 527).
12. Навчальний посібник "Вивчення української мови в школах з російською мовою навчання" (14 із 527).
13. Стаття "Аналіз тексту на уроках мови" (14 із 527).
14. Навчальний посібник "Методика навчання української мови у таблицях і схемах" (12 із 527).
15. Навчальний посібник "Ділове спілкування та культура мовлення" (у співавторстві з І. Маруничем, І. Гайдаєнко) (11 із 527).
16. Підручник "Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах" (11 із 527).
17. Стаття "Розвиток української лінгводидактики в контексті державного стандарту базової і повної освіти в Україні" (10 із 527).

Проте, визначені індекси (*h-індекс* та *i10-індекс*) не є абсолютними статистичними показниками, оскільки кількість покликань на праці Марії Пентилюк та цитувань їх, з одного боку, визначена нами лише за одним науковим виданням і обмежена трьома роками, з іншого – пошукова система *Google Scholar* індексує тільки частину праць ученої, здебільшого ті, що доступні в усережжі або покликання на які містяться в електронних каталогах бібліотек. Приміром, підручник "Культура мови і стилістика" має найбільшу кількість покликань/цитувань (123) у *Google Scholar*, а в часописі "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 рр. це видання має лише два покликання/цитування; "Словник-довідник з української лінгводидактики" має три покликання/цитування в *Google Scholar* й дев'ять – у часописі "Українська мова і література в школі"; "Концепція когнітивної методики навчання української мови" має 56 покликань/цитувань у *Google Scholar* й одне – у часописі "Українська мова і література в школі", стаття "Концептуальні засади комунікативної методики навчання української мови" має 27 покликань/цитувань у *Google Scholar* й одне – у часописі "Українська мова і література в школі" тощо.

Водночас порівняльний аналіз уможливило виокремити дві праці Марії Пентилюк (у співавторстві), що мають найбільшу кількість покликань/цитувань у часописі "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 рр. та в системі *Google Scholar*: 1) "Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах" – 15 покликань/цитувань у часописі "Українська мова і література в школі" і 21 покликання/цитування в системі *Google Scholar*; 2) "Сучасний урок української мови" – 12 покликань/цитувань у часописі "Українська мова і література в школі" і 35 покликань/цитувань у системі *Google Scholar*.

Примітним є те, що найбільша кількість покликань/цитувань в часописі "Українська мова і література в школі" припадає на 2014 р. (27 із 62), а в системі *Google Scholar* – на 2013 р. (86 із 527) (рис. 2).

Рис. 2. Показники покликань/цитувань за роками.

Порівнюючи h -індекс та $i10$ -індекс цитувань праць Марії Пентиліук, визначені за часописом "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 рр. і за вільно доступною пошуковою системою Google Scholar, що індексує повний текст наукових публікацій усіх форматів і галузей знань, можна припустити: чим менша кількість цитувань праць науковця, тим нижчий статистичний показник h -індексу та $i10$ -індексу і навпаки (табл. 7). Водночас це припущення спростовують дані таблиці 6: h -індекс не завжди залежить від кількості покликань/цитувань. Наприклад, учені О. Глазова, С. Караман, О. Кучерук, зареєстровані в Google Scholar, мають однаковий h -індекс, що дорівнює 4, незважаючи на те, що кількість покликань на їхні праці не є однаковою (С. Караман – 96, О. Кучерук – 50, О. Глазова – 33).

Таблиця 7.

Порівняльний аналіз індексів цитувань праць
Марії Пентиліук за часописом "Українська мова і література в школі" та системою
Google Scholar

Статистичні показники	часопис "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 рр.	пошукова система Google Scholar
Статистика покликань/цитувань	62	526
h -індекс	3	13
$i10$ -індекс	2	17

Наведені в таблиці 7 статистичні показники засвідчують, що $\Sigma_{\text{УМЛШ}} < \Sigma_{\text{GS}}$ у 8,5 разу (де $\Sigma_{\text{УМЛШ}}$ – статистичний показник покликань/цитувань за часописом "Українська мова і література в школі" за 2013–2015 рр., а Σ_{GS} – показник покликань/цитувань за Google Scholar); $h\text{-індекс}_{\text{УМЛШ}} < h\text{-індекс}_{\text{GS}}$ у 4,3 разу; $i10\text{-індекс}_{\text{УМЛШ}} < i10\text{-індекс}_{\text{GS}}$ у 8,5 разу.

Висновки.

1. Творчий доробок Марії Пентиліук охоплює понад 400 праць (шкільних і вишівських підручників, навчально-методичних посібників, концепцій, навчальних програм, статей, методичних рекомендацій тощо), які становлять підґрунтя теоретичних засад

вітчизняної лінгводидактики і мають велике практичне значення для організації навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах, викладання методики навчання української мови на філологічних факультетах вищих навчальних закладів, а також у системі післядипломної педагогічної освіти.

2. На підставі статистичного опрацювання джерельної бази нашої наукової студії, констатуємо, що середній показник покликань на Марію Пентилюк та цитувань її праць становить 2,4 (із 133) на одну статтю (із 56), надрукованих у науково-методичному часописі "Українська мова і література в школі" протягом 2013–2015 рр. Методом ранжування визначено, що найбільшу кількість покликань мають підручник "Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах" і два навчальні посібники: "Сучасний урок української мови", "Словник-довідник з української лінгводидактики".
3. Із вісьмох зареєстрованих у пошуковій системі *Google Scholar* учених у царині теорії та методики навчання української мови, Марія Пентилюк має найбільшу кількість покликань/цитувань (527), найвищий *h-індекс* (= 13) та *i10-індекс* (= 17) і відповідно в рейтингу вчених-лінгводидактів посідає першу позицію. Крім цього, маючи *h-індекс*, що дорівнює 13, Марія Пентилюк входить до 80-х науковців із понад 13 тис., які створили бібліометричні профілі в *Google Scholar*. На 30 праць ученої зі 100, розміщених у цій пошуковій системі, зроблено від 123 до 1 покликання. Найбільш цитованою працею Марії Пентилюк є підручник "Культура мови і стилістика" (123 покликання з 527).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адлер Р. Статистики цитування [Текст] / Р. Адлер, Дж. Эвинг, П. Тейлор // Игра в цифрь, или как теперь оценивают труд ученого (сборник статей о библиометрике). – М. : МЦНМО, 2011. – С. 6–38.
2. Костенко Л. Бібліотека та наукометрія: світовий досвід, українська перспектива [Текст] / Леонід Костенко // Бібліотечний вісник. – 2009. – № 6. – С. 29–32.
3. Мокін Б. Інша точка зору на критерій оцінки наукових досягнень вченого за індексом цитування [Електронний ресурс] / Борис Мокін. – Режим доступу : http://www.mokin.com.ua/public_work/publicism/b12/bs/6043.html#.VqzMNajp2YE. – [Дата запиту 01.02.16].
4. Hirsch J. E. An index to quantify an individual's scientific research output [Електронний ресурс] / J. E. Hirsch // PNAS. – 2005. – Vol. 102. – № 46. – P. 16569–16572. – Режим доступу : <http://www.pnas.org/content/102/46/16569.full.pdf>. – [Дата запиту 01.02.16].

Стаття надійшла до редакції 01.04.16

Serhii Omelchuk

Kherson State University, Kherson, Ukraine

SCIENTOMETRICS OF MARIA PENTELYUK'S CREATIVE HERITAGE IN THE FIELD OF UKRANIAN LINGVODIDACTICS (based on the periodical "Ukrainian language and literature at school" and the search system Google Scholar)

This article deals with quantitative and qualitative analysis of references to scientific researches in articles of Full Professor Maria Pentyluk, which were published during the 2013-2015 in the scientific and methodological periodical "Ukrainian language and literature at school", which is on the list of scientific professional editions of Ukraine, and in the search system Google Scholar, that indexes the full text publications of scientists and references on them in other academic literature. This article suggest the revealing of quotation indexes on scientist's works, and there is also given an attempt to determinate Maria Pentyluk's publications, that have the greatest amount of quotations in the periodical "Ukrainian language and literature at school" and Google Scholar.

Keywords: scientometrics, scientometric base, quotation index, the search system Google Scholar, bibliometric profile, Maria Pentyluk.

Омельчук С.

Херсонский государственный университет, Херсон, Украина

НАУКОМЕТРИКА ТВОРЧОГО ДОРОБКУ МАРІЇ ПЕНТИЛЮК У ЦАРИНІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ (на матеріалі часопису "Українська мова і література в школі" та пошукової системи Google Scholar)

В исследовании осуществлен количественно-качественный анализ ссылок на Марию Пентилюк в статьях, напечатанных за 2013-2015 гг. в научно-методическом журнале "Украинский язык и литература в школе", который входит в Перечень научных специализированных изданий Украины, и в поисковой системе Google Scholar, который индексирует полный текст публикаций ученых и ссылки на них в академической литературе. Определены работы Марии Пентилюк, имеющие наибольшее количество ссылок в журнале "Украинский язык и литература в школе" и в Google Scholar. Выяснено публикационную активность ученой и степень цитируемости ее работ.

Ключевые слова: наукометрия, наукометрическая база, индекс цитирования, поисковая система Google Scholar, библиометрический профиль, Мария Пентилюк.